

ارتباط مؤثر در ترویج حجاب اسلامی

معصومه علی آبادی^۱

چکیده

حجاب اسلامی، حصار و حریم عفت زن و سنگر محکمی است که راه ورود فساد و هرزگی را سد می‌کند و به زن شخصیت و احترام می‌بخشد تا ملعبه شهوات و بازیچه بوالهوسی‌ها قرار نگیرد. برخی از امور مهم نیازمند ترویج و انتشار آن در سطح جامعه است و حجاب اسلامی یکی از آن موارد است. ارتباط مؤثر که به معنی انتقال پیام از سوی مبلغ و درک و فهم دقیق آن از سوی مخاطب است، از شیوه‌های مهم در ترویج حجاب اسلامی به شمار می‌رود. هدف از این پژوهش آشنایی با ارتباط مؤثر در ترویج حجاب اسلامی بوده که به روش نقلی-وحيانی و با ابزار کتابخانه‌ای انجام شده است. ارتباط‌های مؤثر در ترویج حجاب اسلامی عبارتند از: خودسازی، دانش‌افزایی و مهارت، مخاطب شناسی، ویژگی‌های ظاهری مناسب (زبان بدن)، مهارت گوش دادن فعال، نگرش مثبت به مخاطب، برخورداری از حسن خلق و شرح صدر، ایجاد همدلی و صمیمیت و آگاهی‌بخشی. نتیجه بررسی نشان می‌دهد که هر پیام، به هر صورت و کیفیتی قابلیت جذب شدن در جامعه را ندارد. اصولاً طبع انسان تحمل برخورد خشونت‌آمیز را نداشته و در مقابل آن عکس‌العمل نشان می‌دهد؛ لذا نتیجه مثبتی نیز از آن گرفته نمی‌شود؛ مبلغ با برخورد ملایم، سخن لاین و زیبا و استفاده از شیوه ارتباط مؤثر می‌تواند پیام حجاب را تا عمق جان مخاطب نفوذ دهد.

کلید واژه‌ها: ارتباط، ارتباط مؤثر، ترویج حجاب، حجاب، حجاب اسلامی.

۱. طلبه پایه پنجم، سطح دو، حوزه علمیه خاوران کوشر قزوین، ۰۹۱۹۶۶۰۹۷۲۵.

مقدمه

با توجه به این که یکی از مشکلات عام جامعه ترویج فساد، بدحجابی و به دنبال آن به انحطاط کشاندن سلامت روانی افراد جامعه است، نویسندگان بر آن شد که یکی از شیوه‌های کارآمد در ترویج حجاب اسلامی را مورد تبیین قرار دهد. چرا که این شیوه مورد تأکید دین و روایات اسلامی در امر تبلیغ واقع شده است. برای ریشه‌کن کردن یک مفسده اجتماعی و ایجاد یک محیط اجتماعی سالم باید یک کار فرهنگی بنیادی صورت گیرد که می‌توان آن را از منابع دینی استخراج نمود.

یکی از این شیوه‌های تأثیرگذار و کاربردی ارتباط مؤثر است.

اهمیت این موضوع تا جایی است که شناخت ارتباط مؤثر و یادگیری مهارت‌های مربوط به آن می‌تواند عقیده سرسخت‌ترین دشمنان علیه حجاب را تغییر دهد.

حال این سؤال پیش می‌آید که ارتباط مؤثر در ترویج حجاب اسلامی چگونه است؟

در این زمینه آثار زیادی به رشته تحریر درآمده است، کتاب تفسیر المیزان نوشته علامه محمدحسین طباطبایی، کتاب‌های تربیتی چون اخلاق معاشرت از جواد محدثی، نیازها و حجاب در دختران و زنان تألیف محسن ماجراجو از منابع عام به شمار می‌روند و مقاله نحوه ارتباط مؤثر با مخاطب در تبلیغ حجاب از زاویه خاص به این موضوع پرداخته است.

در تحقیق پیش‌رو محقق شیوه ترویج حجاب اسلامی را با محوریت ارتباط مؤثر مورد بحث و بررسی قرار داده است.

هدف از این تحقیق شناخت مهارت‌های ارتباطی تأثیرگذار در امر ترویج حجاب اسلامی است که تلاش در این خصوص موجب ارتقاء سطح معنوی جامعه می‌شود.

معنای لغوی حجاب

کلمه حجاب هم به معنی پوشیدن و هم به معنای پرده و حاجت است؛ بیشتر استعمالش به معنای پرده به کار رفته است.^۱

۱. جباری، حجاب و عفاف، ص ۲۶.

معنای اصطلاحی حجاب

استعمال کلمه حجاب در رابطه با بانوان یک اصطلاح نسبتاً جدیدی است. در قدیم برای پوشش زن کلمه ستر را به کار می‌بردند.^۱ می‌توان گفت واژه حجاب در متون روایی و حدیثی به همین معنای لغوی به کار رفته و معنای خاصی پیدا نکرده است.

علل بی‌حجابی

عفت و حیا امری فطری است. به هر میزان که انسان از فطرت خود دور شود دچار بحران هویت می‌گردد، این بیگانگی در درون و ظاهر انسان نمودهای متفاوتی دارد. نمود ظاهری این غربت و تنهایی انجام فرامین شیطان و تظاهر به گناه است، در واقع برهنگی نوعی فرار از فطرت خویش و خودفراموشی است.^۲

همان‌طور که بیان شد حیا و عفت به خصوص امر حجاب یک مسئله فطری است که در شرع هم ریشه دارد. در آیه ۱۲۱ سوره طه خداوند متعال بیان می‌دارد که وقتی آدم و حوا از آن درخت ممنوعه خوردند و زشتی‌هایشان آشکار شد خود را پوشاندند.^۳

«فَأَكَلَا مِنْهَا فَبَدَّتْ لُهُمَا سَوَاتُهُمَا وَ طَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَ عَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى؛ پس هر دو به (سبب وسوسه شیطان) از میوه آن (درخت) خوردند، در نتیجه شرمگاهشان بر آنان پدیدار شد و شروع به چسباندن برگ‌های درختان بهشت بر (شرمگاه) خود کردند. و آدم پروردگارش را نافرمانی کرد و (از رسیدن به آنچه شیطان به او القاء کرده بود) ناکام ماند».^۴

متأسفانه برخی افراد به خصوص بانوان گاهی از این فطرت الهی دور می‌شوند و با بهانه‌های واهی کار ناشایست خود را توجیه می‌کنند که به چند نمونه از این بهانه‌تراشی‌ها اشاره می‌شود:

- هم‌رنگی با جماعت: یکی از بهانه‌های زنان بدحجاب هم‌رنگی با جماعت افراد به اصطلاح مدگرا است؛ زیرا برخی از آنان اگر بخواهند در یک فضایی که بدحجاب‌های زیادی وجود

۱. همان، ص ۲۶.

۲. سخایی، بارقه نور، ص ۱۴۸.

۳. رفیعی- شریفی، اربعین حجاب (حجاب و عفاف در آئینه آیات و روایات)، ص ۱۵-۱۴.

۴. طه: ۱۲۱.

دارند حضور داشته باشند باید مانند آن‌ها شوند چرا که در غیر این صورت مورد تمسخر و آزار روحی قرار می‌گیرند.^۱

- پاکی دل: برخی از زنان بدحجاب و یا بی‌حجاب جمله پاکی به دل است را به عنوان سرپوشی برای کارهای زشت خود قرار می‌دهند.^۲

- دشواری و انزواگری حجاب: بعضی از افراد بدحجاب و یا بی‌حجاب دشواری و انزواگری حجاب را (بنا به مفهومی که آن‌ها از حجاب فهمیده‌اند) را دستاویز کار ناشایست خود کرده‌اند.^۳

اما بدحجابی و یا بی‌حجابی زنان علل گوناگونی دارد که مهم‌ترین آن‌ها عبارت است از:

- نداشتن آگاهی؛
- عقده‌های روانی و کمبودهای روحی که در وجودشان احساس می‌کنند؛
- نداشتن دوستان مناسب؛
- تبلیغات نادرست رسانه‌ای؛
- عقده‌های بیهوده از نظام اسلامی در خانواده فرد.^۴

بنابراین اینگونه افراد را می‌توان به پنج دسته تقسیم نمود:

- کسانی که غرق در دریای غفلت‌اند؛
- آنان که در جهل و ناآگاهی قرار گرفتند؛
- زنان و دخترانی که فریب خورده‌اند؛
- زنانی که به دنبال هوسرانی خود هستند؛

۱. اکبری، حجاب زن مسلمان، ص ۱۶۵.

۲. همان، ص ۱۶۸.

۳. اکبری، حجاب زن مسلمان، ص ۱۷۵-۱۷۳.

۴. ماجراجو، نیازها و حجاب در دختران و زنان، ص ۸۷-۸۲.

- آنان که با حجاب عداوت و دشمنی سخت و آشکاری دارند.^۱

به اعتقاد برخی افراد و حتی بعضی از مبلغان، ارشاد و هدایت دسته پنجم تا حدودی غیرممکن و حتی محال است زیرا آنان با امر حجاب هیچ‌گونه انس و الفتی نداشته و آن‌را به عنوان دشمن خود تلقی می‌کنند. اما با توجه به محتوای مقاله حاضر که در آن از شیوه ارتباط مؤثر در ترویج حجاب اسلامی صحبت به میان آمده است، حتی این‌گونه افراد را هم می‌توان مورد عنایت و ارشاد قرار داد.

ارتباط مؤثر

ارتباط فرآیندی است که در آن اطلاعات، افکار و احساسات بین مردم از طریق گفتگو کردن، نوشتن و یا زبان بدن صورت می‌گردد.^۲

بنابراین فرد با مهارت ارتباطی می‌خواهد بخشی از ساختاری که در ذهن خود شکل گرفته را به مغز دیگری منتقل کند و ساختار ذهن او را تغییر دهد.^۳

ارتباط مؤثر زمانی ایجاد می‌شود که طرف مقابل مطلب انتقال داده شده را دریافت کرده و درک نماید.^۴

درک مشترک، تغییر رفتار و کسب اطلاعات از اهداف ارتباط مؤثر است که آنچه در این مقاله از ارتباط مؤثر در ترویج حجاب برای ما حائز اهمیت است تغییر رفتار است، مبلغ برای این هدف مهم می‌تواند از مهارت‌های کلامی و غیرکلامی استفاده نماید.

ارتباط غیرکلامی

قبل از هرگونه ارتباط کلامی با مخاطب، نخست باید برای اثربخشی ارتباط، از مهارت ارتباط غیرکلامی بهره جست. مبلغ برای ایجاد و ارتباط غیرکلامی با مخاطب می‌تواند از روش‌های

۱. اکبری، حجاب زن مسلمان، ص ۱۴۶.

۲. سایت کرامت‌زاده.

۳. سایت متمم.

۴. سایت کرامت‌زاده.

در پایان مقاله ذکر چند نکته خالی از لطف نیست:

نکته اول: در برخوردها چیزی زیباتر و جذاب‌تر از ادب نیست، باید آن را آموخت و به عرصه عمل آورد تا روابطی صحیح، نفوذپذیر و پایدار در میان افراد صورت گیرد.^۱

رعایت عفت کلام و احترام دیگران، پرهیز از کلمات زشت و تعبیرات سبک، مصادیقی از گفتار مؤدبانه است. سخن شایسته، دوستی‌ها و احترام دیگران را نسبت به صاحب سخن جلب می‌کند. به عکس کلام سبک و بی‌ادبانه آنان را از گوینده بیزار و نسبت به عقاید و آئین او بدبین نمی‌کند.

نکته دوم: مسئله عدم تحمیل عقیده بر دیگران یک موضوع بسیار مهم در ایجاد ارتباط مؤثر با مخاطب است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله یکی از الگوها روش و راهنما برای تمامی مردم به خصوص مبلغین احکام و امر الهی است، ایشان هرگز درصدد آن نبودند که دین را به مردم تحمیل کرده و از روی اجبار و اکراه، گروهی دیندار به وجود آورد.^۲

از نظر قرآن پیامبر صلی الله علیه و آله فقط یک تذکر دهنده است:

«فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ لَّسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ؛ پس تذکر ده که تو فقط تذکر دهنده‌ای، تو بر آنان مسلط نیستی (که به قبول ایمان مجبورشان کنی)».^۳

نکته سوم: در عرصه تبلیغ و ترویج حجاب جوانان بیشتر و سریع‌تر تأثیر می‌پذیرند و این ارزش اخلاقی تا عمق جان آن‌ها نفوذ پیدا می‌کند.

آمادگی روحی، دوری از دغدغه‌های زندگی، طراوت فکر و اندیشه و ترسیم آینده‌ای روشن از خصلت‌های دوره جوانی است که همین ویژگی‌ها سبب تأثیرگذاری جاودان و نفوذی عمیق در جان و روح او می‌شود.^۴

حضرت امام صادق علیه السلام می‌فرمایند:

۱. محدثی، اخلاق معاشرت، ص ۱۶۹.

۲. افتخاری، مدارا و قاطعیت رسول اکرم صلی الله علیه و آله در قرآن کریم، ص ۱۷۹.

۳. برخورد شایسته با جوانان در آینه نگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی، مؤسسه فرهنگی قدر ولایت، ص ۳۰۸.

۴. نقوی، تربیت اخلاقی جوان، ص ۴۱.

«علیک بالاحداث فأنهم أسرع إلى کلّ خیر؛ جوانان را دریاب، زیرا آنان سریع‌تر از دیگران به کارهای خیر روی می‌آورند».^۱

نتیجه‌گیری

حجاب یک امر فطری است که خداوند متعال نیز در قرآن کریم به آن اشاره کرده است.

متأسفانه برخی بانوان به دلایل گوناگون از این امر فطری دور شده و ارزش‌های خود را به انحطاط کشانده‌اند. نداشتن آگاهی، عقده‌های روانی، نداشتن دوستان مناسب، تبلیغات نادرست رسانه‌ای و عقده‌های بیهوده از نظام اسلامی، عللی برای بدحجابی و یا بی‌حجابی به شمار می‌روند. استفاده از شیوه ارتباط مؤثر فرآیندی است که در آن تبادل اطلاعات طوری صورت می‌گیرد که گیرنده ارتباط، مطلب انتقال داده شده را دریافت و به خوبی درک می‌کند. این ارتباط به دو صورت کلامی و غیرکلامی بین مبلغ و مخاطب شکل می‌گیرد.

مبلغ با بهره‌گیری از روش‌های خودسازی، دانش‌افزایی و مهارت استفاده از زبان بدن، مهارت گوش دادن فعال، نگرش مثبت به مخاطب، برخورداری از حسن خلق، شرح صدر، ارتباط غیرکلامی خود با مخاطب را شکل می‌دهد.

فردی که تمایل به اصلاح جامعه دارد باید قبل از هر کاری خود نیز پای‌بند به احکام اسلامی گردد. بنابراین مبلغ باید تمام سعی خود را در راه تزکیه نفس به کار گیرد. مهارت توانایی انتقال پیام و مخاطب شناسی دو ابزار مهم کار تبلیغی است.

عدم ویژگی‌های ظاهری یک مبلغ پیام رسان زبان بدن اوست که مهم‌ترین مصداق آن مطابقت عمل و گفتار مبلغ است.

گوش دادن فعال به این معنی است که ارسال کننده پیام (مبلغ)، سخنان مخاطب را گوش دهد، بفهمد و بفهماند که فهمیده است.

خوش‌بینی و خوش‌نیتی بنای ارتباط سالم و سازنده را پی‌ریزی می‌کند و موجب اثربخشی و نفوذ کلام در مخاطب می‌شود.

۱. تربیت اخلاقی جوان، به نقل از: مجلسی، بشار الانوار، ج ۲۳، ص ۲۳۶.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، صاحب خلق عظیم، با بهره‌مندی از شرح صدر همه ناملایمات و سختی امر تبلیغ را تحمل می‌کردند، که همین امر سهم بزرگی در جذب مردم به اسلام داشته است.

انتقال پیام از طریق گفتگو، سلام و احوال‌پرسی و ... ارتباط کلامی نامیده می‌شود.

اولین گام در برقراری ارتباط کلامی، همدلی و ایجاد صمیمیت است که با سلام و مصافحه و گشاده‌رویی این مهم تأمین می‌گردد.

خودفاش‌سازی گام بعدی ارتباط کلامی است که در جلب اعتماد مخاطب بسیار مؤثر است، چرا که با این کار به مخاطب نشان می‌دهیم ما نیز به او اعتماد کرده و از خصوصیات خود برای او توضیح می‌دهیم.

بسیاری از مردم به دلیل نداشتن آگاهی از فواید یک عمل، از آن سرباز می‌زنند.

هرگاه علم و آگاهی از انسان فاصله بگیرد و در راه زندگی چراغ آگاهی خود را از دست دهد، دین و دینداری‌اش را به هلاکت کشانده و خود را تحت الشعاع ظلمت و تاریکی جهل قرار می‌دهد، بنابراین یکی از وظایف مبلغ اطلاع‌رسانی از حجاب و فواید آن است، برای این می‌تواند از شیوهٔ پیام من بهره گیرد.

منابع و مآخذ

• قرآن.

۱. افتخاری، سید صفر، **مدارا و قاطعیت رسول اکرم صلی الله علیه و آله در قرآن کریم**، رشت: کتاب مبین، چاپ اول، ۱۳۸۹.
۲. اکبری، محمدرضا، **حجاب زن مسلمان**، تهران: سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ و نشر بین‌الملل، چاپ اول، ۱۳۹۰.
۳. اکبری، محمود، **عیب‌جویی و عیب‌زدایی**، قم: لوح محفوظ، چاپ اول، ۱۳۷۷.
۴. جباری، طاهره، **حجاب و عفاف**، قم: بهار دل‌ها، چاپ اول، ۱۳۹۳.
۵. خاتمی ساروی، سیده عطیه، **معیارهای روابط اجتماعی موفق از منظر قرآن**، قم: مرکز نشر هاجر (وابسته به مرکز مدیریت حوزه‌ها علمیه خاوران)، چاپ اول، ۱۳۹۶.

۶. خامنه‌ای دامپله، علی، **برخورد شایسته با جوانان**، تدوین و تنظیم: مؤسسه فرهنگی قدر ولایت، تهران: مؤسسه فرهنگی قدر ولایت، چاپ پنجم، ۱۳۸۶.
۷. رزاقی، احمد، **عوامل فساد و بدحجابی و شیوه‌های مقابله با آن**، تهران: مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی، چاپ چهارم، ۱۳۷۱.
۸. رفیعی، محسن - شریفی، معصومه، **اربعین حجاب (حجاب و عفاف در آئینه آیات و روایات)**، تهران: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، چاپ سوم، ۱۳۸۹ هـ.ش.
۹. سخایی، دکتر سیده مژگان، **بارقه نور (الگوهای رفتاری اهل بیت علیهم‌السلام در زندگی)**، تهران، پیام محراب، چاپ پنجم، ۱۳۸۶.
۱۰. خورسی، اعظم، **مدیریت کلام**، قم: مرکز نشر هاجر (وابسته به مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران)، چاپ اول، ۱۳۹۵.
۱۱. ماجراجو، محسن، **نیازها و حجاب در دختران و زنان**، تهران: قدسیان، چاپ سوم، ۱۳۹۰.
۱۲. محدثی، جواد، **اخلاق معاشرت**، قم: مؤسسه بوستان کتاب قم (انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی)، چاپ سوم، ۱۳۸۱.
۱۳. نظری، محمدرضا - امن‌نژاد، حمید - اسدزاده، عطاءاله - علیقلی، محمدمهدی، **درسنامه نهج‌البلاغه (حکمت‌ها)**، قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر آفاق، چاپ اول، جلد ۱-۲، حکمت ۱۵۳، ۱۳۹۶.
۱۴. نقوی، لیلا، **تربیت اخلاقی جوان**، قم: مرکز نشر هاجر (وابسته به مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران)، چاپ اول، ۱۳۹۶.
۱۵. بیرانوند، علیف «پنج فایده مهم حجاب و عفاف در زندگی»، سایت ولایت نت، ۱۳۹۸ هـ.ش.
۱۶. مجله پیام زن، روش غیرمستقیم، شماره ۸۰، آبان ۱۳۷۷، سایت حوزه نت.
۱۷. موسوی، سمیه سادات، «تأثیر روابط اجتماعی صمیمانه بر بهداشت روان»، خانه معرفت، ۱۳۸۸ هـ.ش، شماره ۱۴۷.
۱۸. سایت ارتباط مؤثر (<https://www.ertebatmoaser.com>).
۱۹. سایت نمناک (۱۸۳p/برقراری ارتباط مؤثر / namnak.com).
۲۰. (rehenahan.com/what-is-effective-comunication).
۲۱. سایت کرامت‌زاده (مقاله ارتباط مؤثر چیست؟، احمدرضا کرامت‌زاده - <https://keramtzade.com>).
۲۲. سایت متمم (<https://motamem.org>).
۲۳. سایت حوزه نت (hawzah.net/Foy Lifestyle/view).
۲۴. سایت‌های حجاب (www.hi-hijab.com).

۲۵. سایت زهرا زکی (<https://Zahrazaki.com>).